RETKLA1101 (Klassisk retorikk): eksamen, høsten 2019 – UTSATT EKSAMEN
Sensorveiledning

Emnebeskrivelse: https://www.uio.no/studier/emner/hf/ifikk/RETKLA1101/

I den første halvparten av semesteret studerte vi retorikkens historie, dens faglige regler og dens teoretiske grunnlag. I den andre halvparten analyserte vi antikk retorisk praksis i form av taler i oversettelse fra gresk og romersk politikk og samfunnsliv. To gjesteforelesninger ble holdt i sammenheng med dette emnet: Dr. Tor Ivar Østmoe holdt gjesteforelesning om øvelsestaler (*progymnasmata*) og Prof. Mathilde Skoie holdt gjesteforelesning om Ciceros taler mot Catilina. Pensumbøkene var Gjert Vestrheim, *Klassisk retorikk* (Oslo 2018), Gjert Vestrheim og Tor Ivar Østmoe, *Klassisk talekunst: Greske og romerske taler fra Gorgias til Cicero* (Oslo 2009) og Aristoteles, *Retorikk*, oversatt av Tormod Eide (Oslo 2006). I tillegg fikk studentene ytterligere lesestoff (utdrag fra andre bøker, artikler, osv.). En powerpoint-presentasjon ble lagd til hver dobbelttime, og den ble tilgjengeliggjort i Canvas sammen med en podkast av forelesningen etter timen. Alt undervisningsmateriale var eksamensrelevant: pensumbøkene i sin helhet; ytterligere lesestoff (unntatt det som var markert som frivillig lesning); powerpoint-presentasjoner; utdelingsark; podkaster.

Eksamenen bestod av tre deler. Den første delen bestod av 12 flervalgsoppgaver. I den andre delen skulle studentene besvare fire av seks kortsvarsoppgaver. Den tredje delen var en taleanalyse. Alle tre deler talte likt. Egen karakter (A–F) ble satt til hver del, og den endelige karakteren baserte seg på gjennomsnittet på de tre enkelte karakterene.

Del 1

Denne delen ble autorettet i Inspera. Det var kun ett riktig svar per spørsmål eller påstand.

Fasitsvarene er: 1 *actio*, 2 *genus subtile*, 3 en lovsang til et enkeltmenneske, 4 en syllogisme der premisset kun er underforstått, 5 *praeteritio*, 6 Perikles, Gravtale for de som falt i det første året av Peloponneserkrigen, 7 Hypereides, 8 Aristoteles og Demosthenes døde og det attiske demokratiet ble avskaffet, 9 På utvalgte dager hadde også kvinner talerett i folkeforsamlingen, 10 106–43 f. Kr., 11 *Institutio oratoria*, 12 Martianus Capella.

12–11 riktige: A; 10–9 riktige: B; 8–7 riktige: C; 6–5 riktige: D; 4–3 riktige: E; 2–0 riktige: F.

Del 2

Her skulle studentene besvare fire av seks kortsvarsoppgaver (hvis flere ble besvart, ble bare de første fire lest og vurdert). Hvert svar skulle være på ca. 200–400 ord (det ble gitt fradrag for besvarelser som enten var for korte eller for lange). Det ble forventet og kommunisert at man skulle skrive fullstendige og sammenhengende setninger (det ble gitt fradrag for svar som [delvis] bestod av stikkord). Det ble også gitt fradrag for gjentatt feilskriving av navn, fagbegreper og/eller greske/latinske ord.

Det finnes ingen fasitsvar her, og sensuren ble gitt etter skjønn basert på hvor godt studenten klarte å besvare de enkelte spørsmålene i deres helhet. Et godt svar trekker frem korrekte fakta som er relevante til spørsmålet og presenterer dem på en strukturert og logisk sammenhengende måte. De følgende punktene kan anslagsvis gi en forestilling på hva et godt svar innholdsvis kunne omfatte (det gjøres ikke krav på fullstendighet fra min side):

1) Forklar forskjellen mellom troper og figurer og illustrer den ved hjelp av noen konkrete eksempler.
   - En trope er en semantisk overføring av et uttrykk til en annen betydning enn den alminnelige. De viktigste figurene som finnes er sammenligninger (f. eks. «han er sterk som en løve»), metaforer (f. eks. «han er en løve») og metonymier (f. eks. «jeg drikker et glass» i stedet for «jeg drikker en øl»).
   - En figur er en fonologisk eller syntaktisk omforming av språket som avviker fra den alminnelige. Det finnes utallige figurer (f. eks. nevner det anonyme retoriske verket *Rhetorica ad Herennium* 65 ulike figurer).
   - Troper er 'usynlige' på papir og lar seg vanligvis oversette (men de er ikke nødvendigvis fortsatt meningsbærende i et annet språk). Figurer derimot er 'synlige' på papir og lar seg ofte ikke oversette.

2) Skisser retorikkens betydning i den romerske republikken på 100-tallet f. Kr. i kontrast med det klassiske Athen på 400- og 300-tallet.
   - I motsetning til det klassiske Athen hadde den romerske republikken ikke noe direkte demokrati, men det fantes noen demokratiske elementer. Derfor var behovet for at vanlige borgere kunne tale i folkeforsamlingen mindre enn i Athen
   - I motsetning til det klassiske Athen, der en som måtte møte i retten var nødt til å forsvare seg selv, fantes det et advokatsystem i Roma. Den tiltalte kunne derfor forsvares av en profesjonell advokat.
   - Det finnes flere bevarte talere fra det klassiske Athen (de ti attiske talere), mens Cicero er den eneste bevarte taleren fra det republikanske Roma.

3) Presenter og gjengi hovedpunktene i Lysias' *Tale om oliventrestubben.*
   - Talesjanger: Dette er en rettstale (forsvarstale).
   - Saksforholdet (retorisk situasjon): Den tiltalte (hvis navn er ukjent) er anklaget for å ha gravd ut en oliventrestubbe – noe som var ulovlig og ble straffet hardt fordi oliventrær var hellige i det klassiske Athen.
   - Mål: Den tiltalte skal overbevise domstolen om 1) at det aldri har stått et oliventre på hans grunn, 2) at det er usannsynlig at han skulle ha gjort noe slikt, og 3) at saksøkeren (Nikomakhos) har uredelige motiver (dvs. at han var en sykofant).

4) Presenter og gjengi hovedpunktene i Demosthenes' *Første filippiske tale.*
   - Talesjanger: Dette er en rådstale (politisk tale).
   - Saksforholdet (retorisk situasjon): Demosthenes advarer den athenske folkeforsamlingen mot Filips ekspansjon etter hans annektering av Thessalia.
   - Mål: Demosthenes argumenterer for at den athenske sjømakten bør bygges opp som forsvar. (Vi vet fra andre kilder at han ikke lyktes med forslaget sitt.)
   - Særegenhet: Denne talen er et typisk eksempel på Demosthenes' høystil.

5) Forklar hva *progymnasmata* er, og når og hvorfor de var viktige.
   - *Progymnasmata* betyr bokstavelig oversatt «forøvelser». *Progymnasmata* var viktige i keisertidens skoleutdanning: Skoleelever mellom ti og tolv år fikk systematisk opplæring i retorikk gjennom *progymnasmata* som forberedte dem til fullstendige øvelsestaler og retorisk praksis som voksne.
   - *Progymnasmata* er et typisk fenomenon fra keisertiden der retorikken hadde mistet en del av sin praktiske betydning, men samtidig hadde den fått større betydning som dannelsesfag.
   - En kjent forfatter av *progymnasmata* var Aftonios.

6) Skisser retorikkens etterliv i vårt moderne samfunn og illustrer den ved hjelp av noen konkrete eksempler.
   - Den moderne retorikken har arvet mye av den klassiske retorikkteorien og det klassiske begrepsapparatet gjennom retorikkens betydning i De syv frie kunster.
   - Aristoteles' tredeling av talesjangrene i rådstaler, rettstaler og lovtaler finnes fremdeles. Det finnes også mer nyanserte oppdelinger, men de er uansett i bunn og grunn basert på Aristoteles' tredeling.
   - Begrepet/Konseptet 'retorikk' har hos noen fått et dårlig rykte, men uansett er retorikk viktig og uunngåelig f. eks. i dagens politikk og rettsvesen.

Del 3

Her skulle studentene gi en retorisk analyse av en tale som Lysias skrev mot slutten av 400-tallet f. Kr. for en mann som fikk uføretrygd fra den athenske bystaten, men ble anklaget av en medborger for å være simulant og derfor måtte møte i retten og forsvare seg. Denne talen ble ikke diskutert i undervisningen. Den ble vedlagt eksamensoppgaven i dansk oversettelse.

Studentene ble gitt de følgende retningslinjer:
- Besvarelsen skulle være på ca. ca. 800–1400 ord (det ble gitt fradrag for besvarelser som enten var for korte eller for lange).
- Studentene ble eksplisitt oppfordret til å ta stilling til spørsmål om f. eks. retorisk situasjon, talesjanger, stiltype, konstruksjon av etos, appell til patos, oppdeling av talen, bruk av bevismidler, troper, figurer, osv. Det ble imidlertid fremhevd at en logisk sammenhengende og analytisk argumentasjon var viktigere enn å få dekket samtlige av disse aspektene.
- Det ble forventet og kommunisert at man skulle skrive fullstendige og sammenhengende setninger (det ble gitt fradrag for svar som delvis bestod av stikkord, og svar som utelukkende bestod av stikkeord ble regnet som ikke bestått [F]).
- De korrekte retoriske fagbegrepene skulle brukes. Hvis man ikke kunne huske et fagbegrep, var det lov å unntaksvis bruke en norsk parafrase (det ble imidlertid gitt fradrag om noen nesten eller overhodet ikke brukte fagbegreper, selv om besvarelsen i og for seg var korrekt). Det ble også gitt fradrag for gjentatt feilskriving av navn, fagbegreper og/eller greske/latinske ord.

Det finnes ingen fasitsvar her heller. En taleanalyse skal besvare spørsmålene om *hva* taleren ønsker å oppnå og *hvordan* han søker å oppnå sitt mål. Sensuren ble derfor gitt etter skjønn basert på hvor godt og selvstendig studenten klarte å strukturere og presentere taleanalysen

sin på en diskursiv og logisk sammenhengende måte og hvor relevante de enkelte observasjonene var til analysen i og for seg. De følgende punktene kan fremheves for å kunne skille mellom et gjennomsnittlig svar, et (veldig) godt svar og et svar under gjennomsnittet:

- Et gjennomsnittlig svar (C) presenterer den retoriske situasjonen, identifiserer sjangeren og kan si noe om forventningene til denne sjangeren. Studenten bør argumentere for hva som er talerens mål med talen og vise hvordan han søker å oppnå dette med henvisning til noen retoriske virkemidler.
- Et (veldig) godt svar (A eller B) har et eget grep på saken, skiller mellom vesentlig og uvesentlig og kobler virkemidler til mål. Den har også et (svært) høyt refleksjonsnivå og relevante koblinger til retorisk teori.
- Et svar under gjennomsnittet (D eller E) har (store) mangler i forhold til en gjennomsnittlig god oppgave, men inneholder fortsatt nok relevante punkter at den kan regnes som bestått (selv om enkelte elementer kan være misforstått).

Prof. Silvio Bär
29.12.2019